Arapski mediji i izveštavanje o konfliktu

El Mustapha Lahlali, *Contemporary Arab Broadcast Media*, Edinburgh University Press, Edinburgh, 2011.

Ivan Kostić¹

doi:10.5937/comman1431123K

Proliferacija satelitskih kanala u arapskom svetu je u najvećoj meri dovela do potrebe pojedinih kanala da usvoje sebi svojstvena ideološka, stilska i programska opredeljenja. Mustafa Lahlali je u knjizi *Contemporary Arab Broadcast Media* dao sebi za zadatak da putem kritičke analize diskursa u izveštavanju tri satelitska kanala o jednom specifičnom konfliktu pokaže ideološku raznolikost arapske satelitske mreže. Na tom tragu, Lahlali je sebi u ovoj knjizi postavio za cilj da da odgovor na dva osnovna pitanja : 1. Da li se kanali koriste istim jezikom i diskusom u svojim medijskim izveštavanjima o konfliktu ? A ako ne, zašto, ne ? i 2. Koja je njihova strategija imenovanja i etiketiranja? Da li u tom procesu poseduju slične atributivne strategije ?

Kako bi dao odgovore na ova pitanja autor se odlučio za „okvir“ kritičke diskurzivne analize Normana Ferklafa (Norman Fairclough), smatrajući da on pruža najadekvatnije „oružje i mehanizme za bavljenje tekstem u njegovom širem socijalnom, kulturnom i političkom kontekstu“. Tri satelitska kanala koje je Lahlali odabrao za analizu su: *al Džazira*, *al Arabija* i *al Hurra*, a konflikt između Hezbolaha i Izraela iz 2006. je uzeo kao uzorak za diskurzivnu analizu pomenuta tri satelitska kanala. Teško je a da se ne primeti da je na samom početku knjige prilikom eksplikacije pitanja – zašto se odlučio baš za ova tri

¹ Kontakt sa autorom: kostici2000@yahoo.co.uk.

kanala, Lahlali izneo vrlo autoritativan zaključak da se za njih opredelio zbog njihovih različitih stavova, potkrepljujući tu svoju tvrdnju činjenicom da su kanali sponzorirani od tri različite strane koje igraju sasvim polarizovane političke uloge u regionu. Ovakva Lahlalijeva tvrdnja je u najmanju ruku veoma diskutabilna, ako se ima na umu uloga Saudijske Arabije kao saveznika Sjedinjenih Američkih Država (SAD), koja je poslednje dve decenije od krucijalnog značaja za geopolitičko stanje u regionu. Takođe, činjenice koje Lahlali iznosi nadalje u knjizi o tome da su i *al Hurra*, koju finansira SAD, i *al Arabija*, sponzorirana od strane saudijskog šeiha Valid al-Ibrahima, nastale kao reakcija na izveštavanje i rastuću popularnost *al Džazire* zbog njene ideološke agende idu u prilog sumnji u Lahlalijevu Pre svega jer programske orijentacije *al Hurre* i *al Arabije* iako nisu potpuno iste, imaju u velikom broju slučajeva istovetne ciljeve. Takođe, neophodno je ukazati na još jedan veoma značajan autorov propust. Naime, polazeći od činjenice da je autor odlučio da se bavi kritičkom analizom diskursa secifičnog događaja, očekivalo se da će nam objasniti i razlog zbog čega je odabrao baš sukob Izraela i Hezbolaha iz 2006. godine koji je trajao tridesetčetiri dana i koji je završen donošenjem rezolucije 1701 Ujedinjenih nacija. Međutim, tako nešto je upotpunosti izostalo iz knjige. Odgovor na ovo pitanje autor nije dao niti u jednom jedinom pasusu. Ovo je naročito zbunjujuće, jer pažljivom čitaocu tokom čitave knjige moraju da padnu na pamet nekolicina konflikata koji su možda mogli i bolje da se iskoriste u svrhe komparativne analize diskursau.

Knjiga u prvom poglavlju daje veoma iscrpan osvrt na istorijat arapskih medija, osvrt u kojem Lahlali veoma detaljno analizira proces razvoja medija većine arapskih zemalja širom Bliskog istoka i Severne Afrike. Istorijsku podelu razvoja arapskih medija Lahlali deli u tri faze : 1. Kolonijalnu fazu 2. Post-kolonijalnu fazu i 3. Fazu tokom devedesetih godina 20. veka. Prvo poglavlje koje se bavi istorijatom arapskih medija, kao i drugo koje se bavi uticajem globalnih medijskih trendova na način na koji arapski mediji funkcionišu danas, ima veoma malo veze s inicijalnom temom s kojom nas je autor upoznao da će biti predmet njegovog istraživanja. Uprkos tome autor ovim poglavljima bez jasne namere posvećuje preko polovine knjige. U trećem poglavlju Lahlali se okreće „predstavljanju” tri pomenuta kanala. Najveći deo svoje pažnje poklanja *al Džaziri*, što je u mnogome i logično, pre svega zbog činjenice da je daleko najgledanija televizijska stanica u arapskom svetu, kao i zbog uloge koju ova stanica

igra u turbulentnim dešavanjima na Bliskom istoku nakon 11. septembra 2001. godine. Zanimljivo je da nam autor u ovom poglavlju, pre nego što je i pristupio komparativnoj analizi diskursa tri stanice, na jedan veoma suptilan, ali i na podosta proizvoljan način sugerise da je *al Džazira* „objektivnija” i „slobodnija” stanica od druge dve. S ovakvom „pripremom” čitaoca, on pristupa svom „istraživačkom poduhvatu” u četvrtom i ujedno poslednjem poglavlju knjige. U njemu se upoznajemo s autorovom metodom studija, definicijom diskursa, objašnjenjima šta je kritička analiza, zašto se autor opredelio za kritičku analizu diskursa i šta njom želi da postigne, kao i zbog čega se baš odlučio za Ferklafov okvir kritičke analize diskursa.

U kritičkoj analizi diskursa tri kanala Lahlali se odlučio da akcenat stavi na analizu „leksičke selekcije”, koja po njemu najbolje odražava stavove, ubeđenja i vrednosti onoga ko vrši leksički odabir. Pored toga, Lahlali tvrdi, da su mediji putem leksičke selekcije takođe u poziciji i da „mobilišu, povećaju osećaj besa i dovedu do društvene akcije”. Nadovezujući se na ispitivanje leksičke selekcije, Lahlali se okreće i ispitivanju „strategije imenovanja” (*naming strategy*) i „strategije etiketiranja” (*labelling strategy*), koje mediji koriste kako bi kreirali „partikularnu propagandističku ideologiju, ili stereotipne slike kao deo izražavanja mišljenja”. Analizom strategije imenovanja i etiketiranja učesnika, aktivnosti i događaja tokom konflikta između Izraela i Hezbolaha Lahlali pokazuje da tri stanice koriste značajno drugačije leksičke odabire kroz koje možemo da iščitamo i njihove političke orijentacije. Rezultate svog istraživanja imenovanja, etiketiranja i leksičke selekcije Lahlali je predstavio uporednom tabelom:²

al Džazira	al Arabija	al Hurra
Izraelska agresija	Izraelska vojna kampanja	Izraelska vojna operacija
Izraelski masakr	Izraelsko ubijanje	Ubijanje
Islamski otpor	Šiitski vojnici/borci	Hezbollahovi vojnici/borci
Mučenik	Ubijeni	Ubijeni
Hiljade mrtvih	Desetine mrtvih	Mrtvi
Ubijen(i)	Mrtav(i)	Mrtav(i)

² Tabela koja je ovde predstavljena nije kompletna tabela, jer je originalna tabela „preopširna”. Izdvojeni su samo termini koji „najjasnije” mogu da ilustruju Lahlalijeve nalaze.

Iz tabele možemo zaista da uočimo da stanice u svom izveštavanju pribegavaju različitim imenovanjima, a često i različitom etiketiranju. Ono što je zanimljivo, a što može da se primeti iz rezultata koje je Lahlali izneo, jeste velika sličnost između izveštavanja *al Arabije* i *al Hurre*. Jedina "značajnija" razlika koja pada u oči između ova dva kanala, jeste imenovanje hezbollahovih boraca, koje *al Arabija* etiketira kao "šiitske borce". Ova razlika je sasvim razumljiva kada se sagleda iz ugla animoziteta i rivaliteta koji postoji između Saudijske Arabije i Irana³ i njihove borbe za dominaciju u regionu.

Na kraju, Lahlali svojim rezultatima nesumnjivo pokazuje to da političke agende i jasni interesi stoje iza pomenutih kanala i da se oni mogu detektovati kroz jezik koji oni koriste u svojim izveštavanjima. Međutim, ostaje otvoreno pitanje koje se tiče stava Lahlalija o tome da je *al Džazira* „najslobodniji” i „najobjektivniji” mediji od tri ispitana, pogotovu ako se vodimo Lahlalijevim odabirom sukoba iz 2006. godine. Ovaj sukob je veoma kontroverzan, jer postoje tvrdnje da je do eskalacije sukoba došlo usled reakcija Izraela na otmicu dva njihova vojnika od strane Hezbolaha. Na ovu vest se *al Džazira* uopšte nije osvrtała tokom izveštavanja, dok je s druge strane *al Arabija* konstantno podsećala na taj događaj i „rizikovala” u arapskom svetu da bude okarakterisana kao „izdajnička” televizija⁴. Ova činjenica može indirektno da nam ukaže na krajnje populističku orijentaciju *al Džazire*, pre nego na njeno poštovanje demokratskih i slobode govora, i objektivnog izveštavanja. O selektivnosti *al Džizire* pri izveštavanju i nepoštovanju demokratskih i slobode govora može puno da nam govori i izveštavanje ove televizijske stanice nakon izbivanja revolucija u zemljama Severne Afrike i Bliskog istoka 2011. godine. *Al Džazira* se veoma verno držala postulata slobode govora i izveštavanja kada su u pitanju bili Tunis, Libija i Egipat. Dok, u slučaju Sirije je prednost nad objektivnim izveštavanjem dobila jasna politička agenda zemalja Arapskog zaliva. Slična situacija je i u slučaju izveštavanja o protestima u Bahreinu gde je šiitska većina žrtva strahovite represije vladajućeg sunitskog režima, kao i protestima koji su zahvatili istočne provincije Saudijske Arabije veoma bogate naftom, a koje su takođe dominantno šiitske. Zato, „parola” ili slogan kojom se *al Džazira* karakteriše kao glas arapskog naroda može da se pre posmatra na način da *al Džazira* govori ono

³ Hezbolah je organizacija za koju se smatra da je Iran aktivno podržava novčano i logistički.

⁴ Tokom sukoba i posledicom ovakvog izveštavanja Al Arabije nastala je dosetka u arapskom svetu i mnogi su zvali Al Arabiju : al-ibriya, što na arapskom znači „izraelski kanal”.

što arapski narod *želi* da čuje, a da planski izbegava da kaže arapskom narodu i ono što mu možda i *ne bi bilo prijatno* da čuje o sebi, kao i da ima mnogo užu političku agendu zastupajući interese država Arapskog zaliva, nego što se predstavlja kao glasogovornik svih obespravljenih Arapa širom Bliskog istoka i Severne Afrike.